

Klövhälsa hos nötkreatur

Länsstyrelsen
Örebro län

Publ.nr 2005:9

Klövhälsa hos nötkreatur

Klövohälsa är ett problem i många besättningar. Orsakerna till klövproblemen kan vara många och de kan yttra sig på flera sätt. Men sammanfattningsvis är klövskador smärtsamt för djuren och de resulterar oftast i ett inkomstbortfall för djurhållaren.

Klövsjuka djur har bland annat kortare livslängd, vilket innebär ökade rekryteringskostnader, nedsatt fruktsamhet, minskad mjölkavkastning, minskad tillväxt och större risk för att utveckla andra sjukdomar. Försummad klövvård är dessutom inte förenlig med svensk djurskyddslagstiftning. Genom kunskap om orsakerna till klövohälsa kan problemen förebyggas och minskas.

Denna broschyr är framtagen av Länsstyrelsen i Örebro län och ingår i en utbildningssatsning inom kompetensområdet Ökad djurvälstånd. Broschyren

är finansierad av medel från det svenska LBU-programmet som betalas gemensamt av EU och svenska staten.

Broschyren kan beställas kostnadsfritt från Länsstyrelsen i Örebro, tfn 019-19 38 02. Den kan också hämtas från vår webbplats www.t.lst.se

Texten i broschyren är hämtad från broschyren *Klövvård och klövhälsa hos mjölkkor*, Jordbruksverket, Jordbruksinformation 4:2002.

Text: Maria Lindsäth, Länsstyrelsen i Örebro län.

Foto: Maria Lindsäth, Thomas Börjesson, Thomas Manske, Anna Nordblad och Christer Bergsten.

Illustrationer: Maria Lindsäth.

Tryck: Princo Welins, 2005.

Produktion: A-byrå AB, 2005.

Klövens uppbyggnad

Varje fot hos kon består av två klövar; mellan klövarna finns klövspalten. Sett från sidan utgörs klövarna av en vägg vilken i sin tur består av en tå, en yttre och en inre sida, en trakt och en ball. Underifrån syns sulan, ballen och bärranden (vägg-hornet, lamellranden eller ”vita linjen” samt den delen av sulan som är närmast väggen).

Klövbenet, strålbenet och nedre delen av kronbenet ligger innanför klövkapseln. Klövbenet passar väl

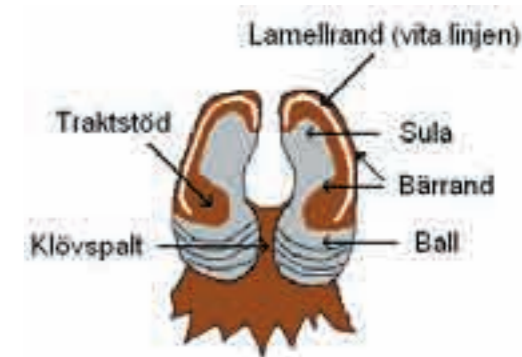

Fot sedd från sidan.

in i klövkapseln och lämnar endast ett litet utrymme mellan kapsel och ben.

Stora delar av kornas vikt hänger i klövkapselns vägg, snarare än belastar sulan.

Klövarna växer 4-6 mm i månaden.

Fot sedd underifrån.

Skötselfaktorer som påverkar klövhälsan

Till de skötselfaktorer som har störst betydelse för klövhälsan hör:

- » Kalvningsrutiner
- » Stallmiljö
- » Utfodringsrutiner
- » Klövverkningsrutiner
- » Avelsurval

Kalvning

Kalvningen utgör den största påfrestningen på klövhälsan. Det är många faktorer som spelar in: hormonella förändringar, ny foderstat, nya sociala kontakter, juversvullnad, nytt underlag m m. Kvigor som gått på mjukt underlag, t ex hel djupströbädd eller bete, kan behöva månader av tillvänjning innan de stallas in i t ex en lösdrift med betonggolv.

Stallmiljö

Klövhälsan påverkas kraftigt av klövarnas närmiljö. Det finns en stark koppling mellan typ av stallsystem och stallinredning och förekomsten av klövskador.

När det gäller uppbundna system har generellt kor i kortbås friskare klövar än kor i långbås, särskilt om båspallsmatta används. Hygienen på båspallen samt underlagets hårdhet är av största betydelse.

Lösdrift ger i allmänhet en högre frekvens av de flesta klövsjukdomar vilket troligen orsakas av en högre belastning på ben och fötter, ett högre smittryck och blöta gångar. I lösdriftsstallar med spaltgångar ses mindre klövröta än i stallar med skrapade gångar. Man kan förbättra hygienien i skrapade gångar genom frekvent skrapning och fall för urinavrinning.

I dagens lösdriftssystem med ordentliga madrasser/gummimattor, bra planlösningar för kotrafiken och effektiva gödselskrapor är problemen oftast små om systemet sköts på rätt sätt.

Därför ger madrasser/gummimattor bättre klövhälsa

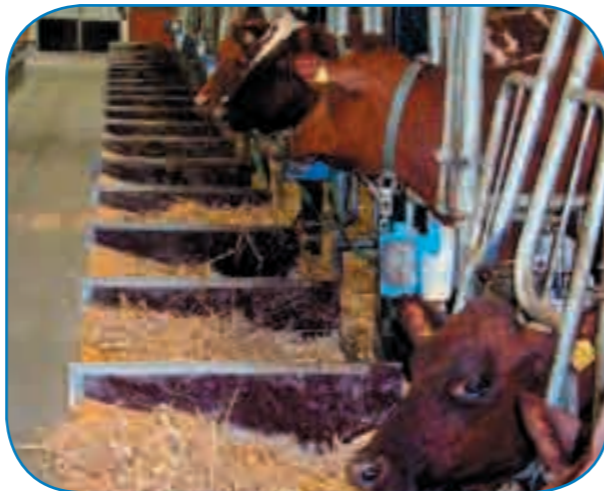
- » Har hög liggkomfort (ökar liggtiden och ger bättre vila)
- » Ger skydd mot betonggolvet
- » Är värmeisolerande
- » Är halkfria vilket minskar skador vid resning och läggning
- » Avlastar ben och klövar
- » Är lätta att rengöra

Utfodring

Klövhälsan påverkas negativt av stora kraftfoder-givror och en hög kraftfoderandel i foderstaten. För att undvika negativa effekter på klövhälsan bör foderstaten innehålla en hög andel fiberrikt grovfoder.

Utfodring för bra klövhälsa:

- » Fri tillgång på foder
- » Försiktiga foderstatsförändringar
- » Balanserade foderstater
- » Fördela kraftfodergivorna över många tillfällen (så många att varje giva inte överstiger ca 4 kg)
- » Utfodra grovfoder före eller åtminstone samtidigt som kraftfodret.

Tips!

Välskördat hö är ett bra komplement till korthackat ensilage.

Fotbad

Klövarna på djur som går i lösdrift med betong-golv kan med fördel rengöras i ett fotbad. Fotbadet bör innehålla en desinficerande lösning, såsom 5–10 % kopparsulfatlösning. Ett fotbad bör vara så långt att samtliga fötter kommer i kontakt med vattnet (minst 2,5 meter).

Ett fotbad blir efterhand nedsmutsat så det är viktigt att med jämna intervall byta ut badlösningen. Lösningen bör bytas efter 150–200 passager. Det kan vara rimligt att låta djuren passera ett par dagar i veckan eller en vecka i månaden. Ett felaktigt användande av fotbadet kan medföra en negativ påverkan på klövhälsan. Detta gäller om tvättilösningen inte byts vid behov, används för ofta eller om tvättilösningen är för stark.

Tips!

Halm i fotbadet fungerar som borstar och minskar stress. Korna blir inte rädda när de ska passera.

Klövverkning

Klövverkning syftar till att skapa korrekta belastningsförhållanden i klövarna och därigenom förebygga klövskador. Genom regelbunden verkning minskar man effektivt förekomsten av de allvarligaste klövsjukdomarna.

Det finns olika tekniker för verkning av klövar. De vanligaste är klubba och klinga samt klövfräs. Korrekt klövverkning är ett hantverk som kräver bra utrustning, utbildning och erfarenhet. En dålig verkning är värre än ingen verkning alls och kan i sig leda till allvarliga klövskador.

I varje län finns klövverkare som åker runt och verkar djur på beställning. De flesta professionella klövverkare använder hydrauliska verkstolar. Detta är positivt då det gör att verkningen går fortare, i snitt 10 kor/timme, vilket minskar den tid som kon

står i stolen och därmed den stress som kon hinner uppleva.

När ska klövarna verkas?

Hur ofta klövarna behöver verkas varierar mellan olika individer. Generellt kan sägas att mjölkkor

bör verkas minst två gånger per år. Enskilda individer behöver kanske å andra sidan verkas så ofta som varannan månad.

För kon är det lämpligast att bli verkad ett par månader innan samt 3-4 månader efter kalvning. Härigenom minimeras risken för de belastningsskador som ofta uppkommer vid tid för kalvningen.

Kvigor bör verkas innan kalvning. Att genom verkning förebygga de belastningsorsakade klövskador som uppstår i samband med inkalvning torde avsevärt förlänga djurens produktiva livslängd och därigenom minska rekryteringskostnaderna samt höja produktionen.

Verka alltid djuren i god tid innan de ska ut på bete eller byta underlag (tex från ströbädd till betong eller tvärtom). Det kan även vara lämpligt att verka djuren några veckor efter uppstallning eller i mitten

av stallsäsongen. Det är viktigt att djuren har så god motståndskraft som möjligt när de byter underlag att gå på. Klövar ska verkas för att förhindra uppkomsten av klövskador snarare än för att behandla dem.

Tips!

Beställ klövverkning 4 gånger per år och verka de kor som behöver det.

- + mindre jobb
- + friskare djur

Avel

Klövhälsan varierar mellan raser och individer. Detta kan härledas till skillnader i storlek, vikt, benställning, klövform m m. Vid avelsarbete och selektion på gårdsnivå är det viktigt att ta hänsyn till klövhälsan.

Avla på djur med:

Hasvinkel runt 155–160°

Bakifrån sett parallella bakben

Korta upprättstående klövar

Friska klövar

(Pigmenterade klövar)

Se upp för:

Krokhasighet

Hastrånghet

Långa, flacka klövar

Korkskruvsklövar

Assymetriska klövar

Grava fångskador

Klövssjukdomar

Klövsskador kan delas in i två kategorier: de som är relaterade till en icke infektiös inflammation i läderhuden (fång) och de som orsakas av brister i klövarnas närmiljö. Det är dock vanligt att skador i den ena kategorin förekommer tillsammans med, eller till och med orsakar, skador i den andra kategorin. T ex försämras klövhornets kvalitet i samband med fång vilket gör klövarna mer känsliga för omgivningens påverkan varvid risken för hygienrelaterade sjukdomar ökar.

Har man problem med klövhälsan i sin besättning kan man behöva kontrollera sina rutiner. Ofta finns det många bakomliggande orsaker till klövsskadorna och flera åtgärder kan behövas för att förbättra tillståndet i besättningen.

De vanligaste hygienrelaterade sjukdomarna är klövröta, klövspaltinflammation och klöveksem.

Fång

Fång är sedan länge en känd åkomma men kunskapen om de bakomliggande orsakerna är begränsad. Det är många faktorer som samverkar i utvecklingen av fångskador. En ensidig foderstat med låg fiberhalt, felaktiga utfodringsrutiner, infektiösa sjukdomar, dålig stallmiljö (hårt golv, dåligt utformade liggytor, otillräcklig strömängd), felaktig benställning, otillräcklig eller felaktigt utförd klövverkning och ärftliga faktorer påverkar förekomsten av fång och svårighetsgraden av de påföljande skadorna.

Den viktigaste klövsjukdomen som följer efter fång är klövsulesår som är mycket smärtsamt.

Klövröta

Klövröta är den allra vanligaste klövsjukdomen hos svenska mjölkkor. Klövröta innebär kemisk

eller fysikalisk upplösning och förlust av ballhorn. Klövröta förebyggs genom förbättringar i miljö, skötsel och sannolikt utfodring.

Klövspaltinflammation

Klövspaltinflammation drabbar oftast djur som vistas på vasst underlag, exempelvis frusna och

steniga beteshagar. Om klövspaltshuden skadas kan huden infekteras med vissa bakterier. Bakterierna finns normalt i träcken och därför i riklig mängd i alla miljöer som djuren vistas i. Klövspaltinflammation drabbar ofta förstagångsbetare. Inflammationen orsakar en kraftig akut hälta med tydlig svullnad av foten samt feber. Drabbade djur får ett nedsatt allmäntillstånd, äter mindre och producerar mindre mjölk. Klövspaltinflammation förebyggs genom att minimera skadorna i klövspalten, genom att miljön förbättras, genom fotbad och genom att drabbade djur isoleras.

Problem	Bakomliggande orsaker	Kontrollera/utred bl a (där tillämpligt)
Klövröta	Klövspaltekssem	Hygien på båspall, gångar och ätplatser Utformning av bås, ligg- och ätplatser Stallklimat och belägningsgrad Fotbadsrutiner
	Kronrandsekssem	(se Klövspaltekssem) Fångförekomst och foderstat Smittvägar, extern rekrytering
	Fång Fysikalisk/kemisk påverkan	(se Kronrandsekssem och Klövspaltekssem)
Tåbölder	Trauma*	Underlag på gång- och vistelseytor Klövverkningsrutiner Klövverkningsmetod
	Fång	(se ovan)
Akut fång	Trauma*	(se ovan)
	Utfodring	(se ovan)
	Skötsel	Rutiner vid utfodring Rutiner vid foder- och miljöbyte, etc.

Problem	Bakomliggande orsaker	Kontrollera/utred bl a (där tillämpligt)
Sulblödningar Klövssulesår	Fång	Utfodringsrutiner och foderstat Underlaget på gångar Belägningsgrad i lösdrift Grupperingsrutiner och kalvningsrutiner System för hållning av sinkor och kvigor Klövverkningsrutiner
	Trauma*	Underlaget på gångar Utformning av ligg- och ätplatser samt ev. gångar Klövverkningsrutiner och metod
	Förgiftning/bristsjukdomar	Foderstat, miljö, tillgång på giftiga ämnen
Klövspaltinflammation	Trauma*	Underlag på drivgångar Underlag på betet, vid vattenstället etc. Fotbadsrutiner Underlag på gångar i lösdrift Fuktighetsgrad/hygién på gångytor
	Infektion	Behandlingsrutiner

* Med trauma anses yttre våld, orsakat av ett för hårt eller ojämnt underlag eller av inredningsdetaljer såsom gödselskrapor, gödselrännegaller etc.

Länstyrelsen
Örebro län

www.lst.se

Postadress
701 86 Örebro

Tfn växel
019-19 30 00

E-post
lanstyrelsen.lst.se